

Nr 4

Av herr **Wedén m. fl.**, om *avveckling av byggnadsregleringen m. m.*

Byggnadsregleringens omfattning har under senare tid inskränkts på olika sätt. Redan i januari 1954 begränsades regleringen av bostadsbyggandet i avsevärd grad. I stort sett är sålunda den bostadsbyggnation, som kan finansieras på privat väg, icke hindrad av några restriktioner utöver de s. k. igångsättningstillstånden. Den reella kontrollen över bostadsbyggandet sker i stället genom den statliga långivningen via bostadsstyrelsen. Den överväldigande delen av nyproduktionen inom bostadsbyggandet — ca 90—95 % — sker med begagnande av statliga lån och kan därför påverkas av det statliga låneorganet. Från årsskiftet 1957/58 har byggnadsregleringen avvecklats ytterligare i det att byggnadstillstånd ej skall erfordras inom vissa län. Byggnadsarbeten som drager lägre kostnad än 500 000 kronor befrias också generellt från tillståndstvång. Liksom vid privatfinansierade byggnadsföretag bibehålls endast de s. k. igångsättningstillstånden. Någon tillståndsbudget för byggenskapen kommer ej vidare att föras på sätt som hittills skett.

Byggnadsregleringslagstiftningen motiverades ursprungligen av de extraordinära förhållanden, som det senaste världskriget medförde. De nu undan för undan företagna begränsningarna i regleringen vittnar om att behovet av denna lagstiftning numera starkt avtagit. Det har länge framstått som angeläget att av kristiden påkallade regleringsåtgärder avvecklas så snart omständigheterna medger. Som nämnt påverkas bostadsproduktionen endast i ringa grad genom byggnadsregleringslagstiftningen, varför en avveckling redan av detta skäl vore motiverad. Härtill kommer att konjunkturläget nu kännetecknas av en viss avmattning och uppvisar vissa sysselsättningsproblem inom byggarbetarkåren. Den dämpande effekt, som byggnadsregleringen inom sitt kvarvarande begränsade tillämpningsområde alltjämt eventuellt skulle kunna äga, kan därför knappast åberopas som ett skäl för regleringens bibehållande i dagens läge. Tillfället är tvärtom ur många synpunkter väl valt för en avveckling av byggnadsregleringen.

Byggnadsregleringen som konjunkturpolitiskt medel

Mot byggnadsregleringens bibehållande som konjunkturpolitiskt medel har f. ö. vägande invändningar framförts redan tidigare. Bostadsproduk-

tionen bör sålunda kunna påverkas med generellt verkande åtgärder i stället för med s. k. fysiska regleringar av byggnadsregleringens typ. Det är än en gång angeläget framhålla att det via kreditgivningen och villkoren för denna är möjligt att påverka bostadsproduktionens utveckling. Bland generella åtgärder, som kan tillgripas, må som ett exempel bland många anföras en skärpning av belåningsvillkoren genom sänkning av lånegränserna, vilket skulle hänvisa bostadsföretagen till att anlita lämpliga former av bostadssparande för viss del av finansieringen. Byggnadsregleringslagstiftningen är därför umbärlig som konjunkturpolitisk regulator såvitt gäller bostadsproduktionen. Den ändring i lydelsen av 1 § byggnadsregleringslagen, som skedde 1956, varigenom lagstiftningens karaktär av krislagstiftning utsuddades, är därför beklaglig och bör inte få medföra att lagen inordnas som en permanent del av den svenska lagstiftningen.

Byggnadsregleringens effekt på industriens investeringar bör inte över-skattas. Det kan nämligen inte göras gällande, att byggnadsregleringen skulle vara en effektiv regulator av industriens investeringsverksamhet i allmänhet, eftersom byggnadsarbeten endast utgör en mindre del av industriens investeringar. Investeringskommittén ansåg även i sitt betänkande SOU 1953: 6, att generella åtgärder på penning- och kreditmarknaden var de lämpligaste medlen för att påverka industriens investeringsvolym. Kommittén fann byggnadsregleringen ej vara lämplig ens som komplement. Det är därför ganska förvånande att finna att dåvarande departementschefen, när frågan om byggnadsregleringens bestånd senast behandlades av 1956 års riksdag i proposition nr 85/1956, synes antyda att byggnadsregleringens varaktighet skall göras beroende av ytterligare en utrednings bedömning, nämligen 1955 års s. k. stabiliseringsutredning. Det är besynnerligt att en kristidslagstiftnings bestånd skall bli föremål för förnyad utredning, då lämpligheten redan blivit bestridd av en annan utredning för kort tid sedan. Särskilt betänklig blir denna tankegång, om man tar i betraktande att stabiliseringsutredningens uppdrag är så omfattande, att kristidslagstiftningens avskaffande säkerligen måste uppskjutas ännu flera år, om utredningens betänkande skall avvaktas.

Byggnadsregleringen som lokaliseringpolitiskt medel

I propositionen nr 85 till 1956 års riksdag uttalades även att byggnadsregleringen borde bibehållas tills vidare som ett medel för samhällets lokaliseringspolitik. Även denna synpunkt innebär en avvikelse från lagens ursprungliga syfte att komma till rätta med extraordinära, av krig för-anledda förhållanden. Det må här erinras om att lokaliseringsutredningen i sitt som SOU 1951/6 framlagda betänkande uttalat sig för att rådgivning

och information i första hand borde ifrågakomma som lokaliseringpolitiskt medel. I begränsad omfattning ansåg utredningen att subventioner kunde tänkas förekomma. Först i sista hand, om dessa medel skulle visa sig otillräckliga, ansåg utredningen att tillståndstvång borde kunna komma i fråga. Utredningen framhåller också, att en aktiv lokaliseringspolitik från samhällets sida måste bygga på ett väsentligt större kunskapsmaterial än som man då förfogade över. De flesta remissinstanser uttalade sig i samma riktning, och i flera fall framhölls, att man hade att göra med ett svårbedömt och föga känt område.

Flera olika organ finns numera, som i sin verksamhet är inriktade på lokaliseringsproblem. Inom arbetsmarknadsstyrelsen fungerar en särskild utredningsbyrå, som befattar sig med dessa spörsmål. Ett betydelsefullt samarbete finns mellan det statliga organet och näringslivets representanter, främst genom industriens produktionsråd. Härtill kommer den verksamhet av rådgivande och stödjande karaktär som lämnas av företagarföreningarna. Även hushållningssällskap, lantbruksnämnder och länsarbetsnämnder är inriktade på lokaliseringsverksamhet. I den permanenta byggnadslagstiftningen, nämligen 1947 års byggnadslag, finns redan samhällskontroll över nybildningar av tätbebyggelse anordnad. Där stadgas nämligen att mark, som skall användas för tätbebyggelse, måste ha "vid planläggning enligt denna lag prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet". Ny tätbebyggelse kan sålunda inte tillkomma utan föregående prövning av myndighet redan enligt gällande lagstiftning. Det kan sålunda inte sägas att samhället saknar resurser på detta område. Inte heller vill väl någon påstå att resultatet av verksamheten hittills skulle vara misslyckat. Det kan därför knappast med fog göras gällande, att de motiv, som 1956 framfördes för vidmakthållande av byggnadsregleringen ur lokaliseringssynpunkt, var bärande. Dåvarande departementschefen har ju rekommenderat ett medel — tillståndsgivningen — som den tidigare utredningen velat förorda endast som en sista utväg. Några grundade skäl har inte anförts, varför åtgärderna hittills varit ineffektiva. Inte heller har kunskapen om lokaliseringsproblemen, som utredningen ansåg angå ett föga känt område, nu blivit så omfattande att den på något sätt ger underlag för åsikten, att tvångsåtgärder är nödvändiga; än mindre pekar erfarenheterna hittills på att några sådana ingrepp behövs.

Byggnadsregleringen som sysselsättningsutjämnande faktor

Byggnadsregleringens bibehållande har också motiverats med att regleringen befrämjar en jämn sysselsättning inom byggnadsverksamheten. Här bör då först uppmärksammas att exempel icke saknas på att bygg-

nadsregleringen verkat störande på sysselsättningen. Igångsättningstillstånd har sålunda i vissa fall givits med så kort varsel, att byggmästarnas ekonomiska planering försvårats, vilket haft till följd att arbetenas igångsättning vid önskad tidpunkt hindrats av medelsbrist.

Det borde knappast råda någon tvekan om att det allmänna har stora möjligheter att i tillräcklig grad utjämna dessa säsongvariationer med andra medel än byggnadsreglering. Staten har själv investeringsbehov i byggnader, kraftverk, vägar m. m., som kan tagas i anspråk vid tidpunkter, som är ägnade att medföra en utjämning. Detsamma gäller åtskillig kommunal byggnadsverksamhet, gatuarbeten, vatten och avloppsanläggningar m. fl. investeringar.

Härtill kommer att företagarna inom branschen själva medverkar till en såvitt möjligt jämn sysselsättning, en strävan som bl. a. motiveras av driftsekonomiska skäl i allmänhet och av de tekniska framstegen inom byggenskapen, vilka gör det möjligt att utföra vinterarbeten med betydligt bättre resultat än tidigare. En samverkan mellan arbetsmarknadens parter för att minska eventuella svårigheter inom byggnadsfacket torde också vara möjlig.

Ett flertal olika omständigheter kan sålunda anföras för att säsongvariationerna kan bemästras utan byggnadsreglering. Inte heller ur säsongutjämnande synpunkt är sålunda denna kristidslagstiftning motiverad.

Med hänsyn till önskvärdheten att i möjligaste mån avskaffa all kristidslagstiftning av tvångskaraktär och med beaktande av att de skäl som tidigare anförts för att alltjämt bibehålla byggnadslagstiftningen inte är övertygande får vi föreslå, att riksdagen måtte besluta

a) att lagen den 30 juni 1943 (nr 344) om tillståndstvång för byggnadsarbete, vilken gäller t. o. m. 30 juni 1958, icke skall förlängas längre än till 31 december 1958, varefter lagen skall upphöra att gälla;

b) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att sysselsättningen inom byggnadsbranschen följes med vaksamhet så att lämpliga åtgärder kan vidtagas i syfte att utjämna uppträdande tendenser till säsongmässiga variationer i sysselsättningen.

Stockholm den 14 januari 1958

Sven Wedén

Manne Ståhl

C. W. Carlsson

Ebbe Rydén

Henning Gustafsson

Skellefteå